

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Актуальні проблеми
вітчизняної
та всесвітньої історії**

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 35

Рівне – 2023

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 35. Рівне: РДГУ, 2023. 199 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м.Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, професор (м.Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м.Чернівці)

Члени редколегії:

Галуха Любов – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Ченстохова, Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м.Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м.Київ)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 30 листопада 2023 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: Серія КВ №15857-4329Р

ISSN 2519-1942

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
Факультет історії, політології та міжнародних відносин РДГУ,
dekanat.fipmv@rshu.edu.ua <https://fipmv.rshu.edu.ua/>
© Рівненський державний гуманітарний університет, 2023

ISSN 2519-1942

9 772519 194006

ТРАГЕДІЯ ЧЕСЬКОГО МАЛИНА ОЧИМА УКРАЇНСЬКИХ СУСІДІВ:
УСНОІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Іван Пушук

Україна, 33027, м.Рівне, вул. Ст. Бандери, 12

e-mail: pus1938@ukr.net

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8214-3040>

Метою статті за популярності теми трагедії Чеського Малина є спроба вперше піддати аналізу твердження В. і Е. Семашків, що жителі колонії Малин Чеський і села Малин Український стали жертвами «німецько-українських злочинів». **Методологічну основу** дослідження становить використання загальнонаукових і спеціально-історичних методів, зокрема проблемно-хронологічного, синхронного, порівняльно-історичного. **Наукова новизна.** Дослідження подій громадського життя села в час випробувань часу Другої світової війни виявило у взаємних стосунках між чехами та українцями незмінність дотримання взаємоповаги і взаєморозуміння. **Висновки.** Застосування методики усної історії до аналізу трагедії обох Малинів та одночасно знищеної сусідньої Людвиківки викрило справжні наміри організаторів – гітлерівської адміністрації в Дубні й Луцьку, Олиці: грабунок чехів та українців обох населених пунктів та, – не менш важливе, – використання у своїх потребах потужної ваги збуреного польського населення околиці. При адміністративному всесиллі це було досягнуто. Хоча «дійної корови», якою були убиті чехи та українці обох Малинів, і не стало: окупанти, а також польське середовище з висуцманів та кількатисячне скупчення поляків у колонії Паросля Перша, – а через неї й червоні партизани, – отримали вагому кількість якісного харчу у вигляді свіжини з награваної худоби, а також тушонки, виробленої з неї на польській пляцувці. Таким чином у тогочасному плетиві інтересів тимчасовими переможцями вийшли окупанти, а також поляки, які обслуговували їх, природно турбуючись про власний національний інтерес. Українці виявилися ніяк не учасниками неіснуючих «німецько-українських злочинів» (вираз В. і Е. Семашків, уповні вартий саме звання саркастичного афоризму) – крім 132 українців, загиблих разом із близько 400 чехами, ще 22 вояків УПА, які спішили чехам на допомогу, були розстріляні гітлерівським чи шуцманським снайпером.

Ключові слова: Волинь, Друга світова війна, окупація, чехи, українці, сусіди, співжиття, допомога, вдячність, засоби усної історії.

In the article, due to the popularity of the tragedy of Chesky Malin, there is an attempt for the first time to analyze the claims of V. and E. Siemashki that the residents of the Malyn Cheskyi colony and the village of Malyn Ukrainyskyi became victims of "German-Ukrainian crimes." The study of the events of the public life of the village during the trials of the Second World War revealed the invariability of mutual respect and mutual understanding in the mutual relations between Czechs and Ukrainians.

Key words: Volyn, World War II, occupation, Czechs, Ukrainians, neighbors, coexistence, help, gratitude, means of oral history.

Через багато років є підстави твердити, що трагедія винищення чеських жителів колонії Чеського Малина і українських у селі Український Малин 13 липня 1943 року, сповна дослідженою так і не стала. Особливо це стосується такого її важливого аспекту: ким саме були вбивці. На перший погляд є очевидним: гітлерівці. Однак, серед написаного про подію знаходимо виразно взаємовиключні точки зору. На це звернув увагу чи не найдавший за місцем проживання від Малина і, напевне, наймолодший за віком дослідник – Джаред Макбрайд, аспірант університету Каліфорнія, Лос-Анджелес, США. А мав же він рідкісну для східноєвропейських дослідників можливість побувати в архівах Москви й не тільки зануритись там у складний процес «творчої пам'яті», обмірковуючи «чотири різні дискурси чи наративи масових убивств у Малині – радянського, українського, польського і чеського».

Свій твір американець назвав «Крізь етнічні лінзи неясно: масові вбивства у Малині, липень 1943 р.». Справді, при аналізі кожного з наративів він ніби холоднокровно допускає, що вбивцями разом із гітлерівцями могли бути як українці, так і поляки. Американському аспіранту зручно наводити парадоксально протилежні твердження, підозрюючи кожну зі сторін у баченні події саме через свої «етнічні лінзи», які вважає суттю власного підходу.

Таке об'єктивістське ставлення вартим уваги є, хоча при застереженні: аналіз має відбуватися за якомога більшої кількості ваговитих джерел та достатньої компетентності, хоча географічна віддаль не завжди сприяє гостроті зору та міркувань. Відтак маємо думку: оскільки подія сталася на терені «українського дискурсу», саме його творці мусять мати за неодмінний обов'язок докласти в дослідженнях найбільшого старання. Однак же склалося так, що саме вони володіють якнайменшою кількістю матеріалу. Документи комісії генерала Свободи, без яких не варто уявляти аналіз ситуації, – у Празі, інші тогочасні матеріали – в Москві та Берліні. На Волині перед утечею 1944 р. окупанти залишили тільки відомість про видачу платні прибиральницям комендатури. Відтак українську участь, – і це разом із чеськими колегами, – бачимо, хіба що, у зборі усноїсторичних свідчень тогочасних жителів принаймні околиці винищеного Малина.

Спішимо це зробити. І є результат, який дозволяє прояснювати ряд тьмяних ситуацій, «протираючи етнічні лінзи», особливо коли вони свідомо заважають бачити правду.

Спогад *Ільчука* Петра Степановича, д. н. 23. 07. 1928 р.: «Я, Петро Степанович Ільчук, із села Ужинець.

...То було 13 липня 43-го року. Ми жили тут в Ужинці. Бачимо: їде колона німців, спиняють людей, питають: «Людвікувка? Людвікувка?» Всі вони направляються туди (Жителями цієї колонії були виключно поляки. – І. П.).

Окружили її з лісу і поля. Не випустили з неї ні одного чоловіка. Всіх розстріляли. Чудом, казали, тільки один поляк остався живим. Жінок не чіпали. Дітей не чіпали.

Опитувач: А чого німці напали на Людвікувку, як думаєте?

Ільчук: Німці там зробили засаду, виявили, що поляки в ній училися військової справи, мали зброю. Польські літаки в 39-му осталися тут в лісі. Поляки їх розібрали. Була там зброя... Тренувалися. Мали ту зброю в колонії у схронах підземних.

...З німцями їхали польські поліцаї. Як вони звалися, не знаю, але вони тут були. І як закопували трупи, теж були присутні польські поліцаї. Мій брат там був.

Опитувач: Як він там опинився?

Ільчук: Приїхали в село німці, забрали. Трупи там тиждень пролежали, розкладалися. То німці, приїхавши в неділю, кого в селі застали вдома, забрали туди. Де там при трупах були німці, то дозволяли брати трупи гаками, вилами, а де були польські поліцаї, то заставляли українських хлопців брати трупи руками. Самі – ні. ...Брат мій після того, як туди втрапив, тиждень не міг їсти, не міг пити...».

Мешканець сусіднього села Каролінка: «Я, Шевчук Микола Демидович, тут у Каролінці народився, тут жив у війну, до цього часу живу.

...В той день, як німці побили Людвікувку, звідти рано поляк молоко приніс на здачу. Наші люди йому кажуть: «Не вертайся, бо німці їдуть». А він: «То не нас, а вас сьогодні мають бити. Вчора німець у нас був. Змовився з нашими». Але стали стріляти, таки, в Людвікувці.

Ще як німці окружувати Людвікувку, прийшли до трьох хат ужинецьких, що по сусідству. Економ із фільварку нагодився. «Ней, ней, – сказав їм. – То – ужинецькі». Пішли».

Обидва спогади одноставно свідчать: ґрунтовний аналіз розправи з обома Малинами неможливий без урахування такого ж погрому сусідньої польської колонії Людвікувка, вчиненої того ж дня, тими ж самими надісланими гітлерівською адміністрацією жандармами-німцями і шуцманами-поляками. Із обох поданих спогадів випливає: 13 липня 1943 р. у гітлерівців було заплановано знищити жителів не двох, а трьох населених пунктів, – Людвікувки, Чеського і Українського Малинів, – із жителями всіх трьох національностей. Це мало б значити, що їхній національний характер значення для окупантів не має. При

цьому свідок Шевчук М. Д. підмітив унікальний факт задуманого: напередодні запланованої розправи з жителями польської колонії саме до неї прибув посланець гітлерівської адміністрації – не інакше, як із підступною метою заспокоїти керівників пляцувки перед нападом та підказати, що винними в ньому будуть вважатися українці. Приїзд гітлерівця до Людвікувки 12 липня – явне свідчення, що окупанти до розправи з обома Малинами готувалися.

Наступного ранку задумане здійснено: єдиній своїй опорі – полякам-щуцманам, яких гітлерівці взяли з собою і, треба думати, облудно використали проти їхніх же співплемінників, гітлерівці намагалися твердити, що на колонію чинять напад не вони, окупанти, а «природні» вороги поляків – українці. Саме так подають подію В. і Е. Семашки, добувши версію таки ж із польського середовища колонії: «13 липня 1943 р. вночі до колонії (Людвікувки. – І. П.) в'їхав великий відділ, що складався з СС, власовців і української поліції. ...Українська поліція влаштувала стрілянину. ...В іншому місці поліцаї видавали себе за упівців...». У підсумку жертвами «німецько-українських злочинів» називається 172 поляків (Про дії власовців, котрі мали б чинити те саме, ...забуто)¹. Маємо підстави твердити: тогочасні українські та чеські свідки щуцманів-українців, ніби присутніх серед нападників, які зранку вчинили винищення Людвікувки, а далі переїхали на розправу до Українського і Чеського Малинів, не бачили. Адже ж було це тому, що на липень 1943 р. нікого з них на службі в гітлерівців уже не стало: всі з постерунку в місті Дубно ще 23 березня втекли «в ліс» – до УПА². Відтак тогочасні українські жителі, маючи підстави, й стверджують присутність при гітлерівцях виключно поляків.

Про події того дня маємо також свідчення з села Уїздці, яке в порівнянні з Ужинцем знаходиться щодо Малина з протилежного, північно-східного боку – на шляху до Олицького замку, де теж містився гітлерівський гарнізон, а при ньому – польська пляцувка. Маємо спогад Калькова Антона Івановича, д. н. 19. 01. 1929 р.: «Я, Кальков Антон Іванович, тогочасний житель села Уїздці. ...УПА дежурила верхи, казала селу: «Будьте на сторожі. Із Олицького замку кудись рушають німці. В якому керунку (напрямі – пол.), ми вам скажемо».

Зранку в лісі коло Уїздців ми почули стрілянину. Німці в селі стали бити (тут і далі: убивати (діал.) наших людей. Ми сім'єю втекли в Троєччину. Далі били і палили Малин. Були німці і були поляки. Люди, які вціліли, казали: пізнавали знайомих із них. Розказували: бачили серед тих, хто напав, поляків. Мама осталася вдома пекти хліб. Як нападники стали бігати по хатах, вона втекла в садок, сховалася в бур'яні. Потім теж казала: бачила знайомих поляків».

Спогад Вайнера Івана Миколайовича, д. н. 28. 08. 1930 р., мешканця села Український Малин: «Я – Вайнер Іван Миколайович. 13 липня 1943 р. пас коней. Сиділи ми, пастухи. Бачимо: йде якась армія. Всі в чорному. Оточили нас. Говорять по-українськи. «Звідки?», питають нас. Кажемо: «Малинські». «Забирайте коней, ходімо з нами». Думаю: треба втікати до батька, до матері. Виїхав кіньми на горбок, а там сидить один із них з кулеметом. У чорній одежі (щуцманський одяг. – І. П.). То були поляки. Вони не жили дружно з нашими людьми. Більшість наших українців, старіші люди, тільки так казали: «То були поляки». А чого говорили по-українськи – то ж між українцями жили.

...Женуть нас на поле. Пройшло годин дві-три – ведуть чехів. Чехи йдуть із квітами, з дітьми, одягнені по-святковому. «Що ж буде?» питаємо їх. «Нам сказали, що буде якийсь сход». Далі женуть українців. Чехів забрали, погнали в інший садок. І так гонили людей зо дві-три години – то сюди, то туди.

Біля Малина, – ми почули, – стрілянина. То, як потім ми дізналися, виїхали з лісу наші хлопці, українські повстанці, – хотіли, напевне, допомогти людям. ...Поховані вони всі у братській могилі. Їх усіх перебили (винищив снайпер. – І. П.).

Розпочався рух. Стали людей гнати до церкви. Нам кажуть: «Забирайте коней, корів, поженете в Олику». Говорили з нами по-українськи, німецької мови я не чув. Женемо ми корів. Все село горить. Важко проскочити між вогнями, але думаю: куди я піду на ту

Олику!.. Коноплі за клунею були. Дай, думаю, скочу в ті коноплі. Я – тільки за клуню, а там сидить німака з кулеметом. В німецькій формі. Що робити?.. Забрали мене.

Не доходячи до церкви, нас із тими коровами зупиняють. Людей усіх, – бачимо, – погнали в церкву.

Ми женемо корів далі. Загнали в долину. Далі до самого села Уїздці – горбок. Чути – вибух. Полетіла у воздух церква. Женемо далі. Вигнали за Уїздці. А там уже стоять машини, загружені перинами, подушками. Хто що з них узяв – з Малина те все, бо до Малина не доїхали (підвезли награвоване. – І. П.). Була грязь. Там усе перегружали і відправляли до Олики.

Вигнали ми худобу за Уїздці – напроти могилок. Ванька (радянський військовополонений, який осів у селі, серед пастухів найстарший за віком. – І. П.) бачимо – у жито, а по ньому – із кулемета. Тільки колоски летять. ...Посиділи ми на місці трохи. Куди?.. Йдемо на село Певжу. Ми – тільки до Певжі, а нападники (тамтешні жителі, поляки. – І. П.) вже їдуть із Малина на Вільку.

...Після того погрому не раз, як зберуться старіші люди, – а ми, підрутки, там були, – міркують: «Хто спалив Малин і за що?» Сам пам'ятаю: як ішли ті ніби німці на Малин і нас забирали, то говорили ж по-українськи... Люди кажуть: «То не могли бути німці. І українці не могли своїх палити!.. То – поляки з Певжі, Константи́нівки. Жили між українцями, ходили в українську школу, з українцями вчилися...» Все те майно, що вони тоді в селі забрали, – бандюги, – возили фірами в Уїздці. Там стояли автомашини. На них вони все перегружали. Все там було – свині, подушки, перини, все майно, яке награвували. Повезли все це у свій табір в Олику, де зібралися поляки.

Ще говорять, ніби то, бандерівці помагали німцям бити чехів!.. То – неправда, бо бандерівці з чехами дуже приязно жили. Одні других добре розуміли. У той день бандерівці йшли на захист чехів і українців. Але трохи запізнилися, бо вже село почали палити. Людей уже загнали, попалили. Вони навіть не дійшли до села. Їх німці чи поляки перебили тут у Малині біля млина».

Спогад Калькової (Парфенюк) Ганни Федорівни, д. н. 12. 04. 1934 р.: «Я, Ганна Федорівна Парфенюк, скажу: як напали на Малин, то разом із німцями були і поляки.

Поляк Казьмірський був українцю Видавському друг. Тоді він зайшов до Видавського, сказав: «Сиди в хаті, нікуди не виходь. Якщо вийдеш, тебе уб'ють». Написав йому писульку сказав: «Як прийдуть до тебе і будуть говорити чи по-німецьки, чи по-польськи, ти їм її дай. Прочитають і підуть. А з хати з сім'єю нікуди не виходь».

І правда, прийшли вони до нього до хати, показав писульку, прочитали. В хаті всі з його сім'ї сиділи, нікуди не виходили. Їх не чіпали. І їхня хата зосталася. Аж потім, – вони вийшли, – їхня хата од сусідської загорілася.

А що вже робилося в селі (мається на увазі Український Малин. – І. П.) далі!.. Село знищили, майно погрузили: кабани, сало, муку – все. Поляки, німці те робили. Одному чоловікові, українцеві Миколі Холодові нагрузили воза: «Вези!». Хто – німці чи поляки? Вони перемішані були. Наполовину табунами ходили.

Холод повіз. Виїхав за село в долинку, сказав: «Далі не поїду. На, як хочеш, батога – їдь». Один із них скинув його з воза, застрілив, сів на воза сам, поїхав. Хто?.. Сів – поляк. ...Те все бачив Вайнер Петро. Він вів коня, як заставили його, з самого випасу. Був на зборах, куди зібрали все село, бачив, як гнали людей, по клунях, хлівах палити. Все це бачив.

Чого остався живим? А в нього був дуже норовистий кінь, який нікого до себе не допускав – ні чоловіків, ні жінок, ні німців, ні поляків. Тільки господаря. То один поляк наказав завести йому коня в Олику. Вів. Разом із обозом їхав тим конем верхи. В Олиці ніч застала. Там коло дерева прив'язав коня. Коло замку там усі поляки кучкувалися з фірами. Розгружали муку, сало, кабанів – усяку всячину, яку награвували в людей у Малині. Той стояв там із конем до вечора. Як темно стало, ніби за потребою од коня одлучився, оглянувся – не дивляться. В корчі!.. Рачки поповз додому, покинув коня».

Спогад Чміля Антона Федотовича, д. н. 28. 02. 1923 р.: «Я – Антон Федотович Чміль. Того дня, як палили Малин, із тої групи, що оточила села, прийшли до нас двоє, по-польськи говорили з бабушкою в хаті. Питають, де решта сім'ї. «Не знаю. Кудись пішли». Сказали їй: «Витягни воза з клуні». Взлася – не може: стара жінка, більше 80 років. Помогли їй. «Одв'язи пса», – по-польськи їй сказали. Одв'язала. Вистрілив один – запалив клуню... У той страшний день року 1943-го було більше ста людей забито в нашому селі Малин Український. ...Забиті: Чміль Корній Андрійович, його жінка Франя, двоє синів – Вітя і Костя.

Опитувач: Жінка була чешка?

Чміль: Так. Ще забиті Чміль Яків, його жінка Явдоха, троє дітей – Галина, Володя, Вася. Чміль Андрій, Чміль Іван, Велика Ольга, Холод Іван, Холод Катерина. Холод Степан, Галина Холод, Ще були забиті Семенюк Кіндрат, Семенюк Катерина, Семенюк Віра, Семенюк Галина, Дуботовк Василь, його жінка. Хто врятувався, казали: чули польську мову. Один із них, правда, казав: «Із дітьми не хочу воювати».

Спогад Ващук Наталії Іванівни, д. н. 10. 09. 1923 р.: «Я, Наталія Іванівна Ващук, у той день погнала на пашу корови. Пасемо. Бачимо, йде цеп озброєних людей. Оточили Малин (Український. – І. П.). Ці люди говорили по-польськи. Нас погнали до села на майдан. Туди стали збирати людей із села. Говорили з людьми по-польськи.

Загнали нас на чеську колонію (Малин Чеський. – І. П.), у кожен будинок по кілька чоловік. Бачимо: буде смерть. Дивимося одне на друге, прощаємося, плачемо. ...За що ж? Ми – малі діти... Загнали до хліва, поставили перед нами кулемета. Зачинили двері. Застрочили по нас. Хто виліз, хто згорів.

Я вилізла, бо, на моє щастя, в тому хліві чехи тримали ангорових кролів, була діра в стіні, закрита сіткою. Вона вигоріла. Я вигрібла яму. Через ту діру вилізла. Дощ іде. А я попечена...»

Спогад Сливи (Дмитрук) Неоніли Леонтіївни, д. н. 07. 04. 1936 р.: «Я про своє село Уїздці розкажу так. Як німці в 43-му йшли палити Малин з Олики (прийшовши. – І.П.), була я мала, але пам'ятаю, батько нас усіх хутенько – на хуру, і ми поїхали на Малин. Доїхали до малинського моста. Люди сказали: «Втікаймо вбік, на Ставище». Так ми опинилися в Бакорині. Але бачили, як німці палили Малин. Думали ми: наші Уїздці, але казали – таки Малин.

...Як німці од Малина йшли, прийшли до нашої хати. Поляки, видно, маму (залишалася вдома. – І. П.) пізнали – були з Константи́нівки. Колись у селі варили мило. То вони спитали: «Чи є мило?». Мама сказала, що є. Полізла нагору, набрала десятилітрову банку мила, накидала.

Як злазила з гори, то поляк, видно, хотів маму забити. Але німець сказав: «Нейн, нейн». Осталася жива, але так злякалася. Вони набрали мила, пішли з хати. Мама зі свекром пішли за хату, лягли під підвал.

Ще таке було. Як Малин палили, то там двоє діток осталося сиротами – матір забили. Німець, що бачив, забрав тих діток, прийшов із ними до Уїздець. Там на полі була хатка. Привів дітей туди, сказав: «Глядіть їх. Може, хто з родини з'явиться...» Так і було. Пішла чутка, що дітей німець привів. Приїхала родина із Ставищ, тьотки. Забрали... Поляки так би не зробили. А німці зробили. Поляк забив би тих діток»З.

Своєю винятковістю чи не до символу виростає подія, що сталася таки на очах у чехів, яким пощастило залишитись живими і ствердити її правдивість. Чешка Маріє Заїцова, на ту пору посварившись із чоловіком-поляком, перебувала у батьків у Чеському Малині. Опинилася серед приречених. Коли неминучість смерті стала очевидною, побачила чоловіка – при зброї серед поляків-шуцманів. Із малим дитям на руках (хочеться засумніватися, що був він батьком. – І.П.), кинулася до нього, всесильного, благаючи захисту. Та поляк на очах у чехів узяв дитину на «baník» (багнет), шпурнув у вогонь4.

Невідомий чеський мешканець Чеського Малина, залишившись живим, відразу ж склав повний список знищених, запакував листок у пляшку, сховав на кладовищі. Через півстоліття перелік знайдено українцем – є в ньому ім'я Маріє Заїцової.

Із щоденника настоятеля церкви в сусідньому селі Романові о. М. Федорчука: «17 липня 1943 р. Сьогодні спокій. Люди масово йдуть до Малина подивитися на німецьке варварство. Вигляд страшний. Викопали українці ями і поховали замордованих і спалених. Малинські селяни, українці й чехи, які випадково залишилися живими, ходять, мов причумлені, жах огорнув їх такий, що не можуть прийти до пам'яті. Нарід нашої околиці так озлоблений, що якби попався німець чи поляк, то б дерли шкуру з тіла пасками...»5.

Спогад Антонюк (Микитюк) Віри Мартинівни, д. н. 30. 09. 1926 р. тогочасної жительки села П'янне.: «Я – Віра Мартинівна Антонюк. То було в 43-му році. Ми всі тоді вдома вже не ночували.

Якраз сходило сонце. Брат виходить за клуню. Дивиться: до села через річку переправляються поляки. Сам побіг на другу лінію села – там батько наш був із хурою. Сестра менша була там.

Забіг туди, а там поляки стали бити (вбивати – діал.) людей у перших хатах. Забиті: Зоя Камлчук, її дівчина (дочка – діал.) Ірка, Сіма – сестра, чоловік її Коля, столяр. Забили. Осталася дівчинка маленька. В матері на руках була. Мати була родом із Рязані, росіянка. Не зачіпали її.

З другого боку вулиці забили Кристича Володимира, Кристич Надію, його жінку. І Дейнеку Михайла. Закололи штихами, кишки повивертали. Я була, як хоронили. Надії розривною кулею груди вирвали. Ще мучилася.

На другій лінії забили Німтура Петра, Меланію. Стару бабу забили. Десятеро людей усього разом із цієї лінії було забито.

Як напали німці з поляками на Малин, приїхав сюди в П'янне станичний, старший дядько, сказав: «Нападають на Малин поляки й німці». Хлопці (упівці. – І.П.) всі, що були в селі, поїхали хурами туди. З П'яння був Дмитрук Гнат, Кость – той, що команду дав, третій – Борецький Іван. Із Свищева був Татарчук Петро. З Повча були хлопці. Їхали рятувати чехів – їх там у церкву позаганяли, спалили.

Усі там полягли.

А ці поляки, що тут у нас жили, вибралися всі на Холодну Долину. З іншими потім нападали на нас. ...Багато їх було».

Спогад Дитюка Анатолія Федоровича, д. н. 04. 08. 1932 р., село П'янне: «Я, Дитюк Анатолій Федорович, розкажу про наше село таке.

Німці в 43-му році напали на Малин. Наші хлопці, повстанці, з села пішли на Малин, щоб допомогти тамтешнім чехам і українцям. Бо на Малин напали німці з поляками.

Їх там стріли і більше 20-ти чоловік їх погинуло. Кость Приступа, Абрамчук Сергій, Базилюк Гнат, Абрамчук Анастасій...

...Ще й осінню 43-го року поляки напали на наше село з Холодної Долини. Загинули Базилюк Гнат Іванович, Ващук Денис, Грабарчук Максим, Кутюк Сидор, Камлчуків сім'я – чоловік 5».

Спогад Улянича Миколи Івановича, д. н. 19. 12. 1915 р., село П'янне.: «Я, Микола Іванович Улянич, про наше село скажу так. В 43-му році, як німці напали на Малин, наші хлопці пішли рятувати. Їх усіх там побили: Воеводу Панаса, Воеводу Івана, ще кількох. По тому німці бомбили село. Убили людей – Яцюка Івана, Гната Скочука, Андроня.

Потім поляки напали з Холодної Долини. Побили багато людей. Поляки забили Кристича Івана, Камлчуків цілу сім'ю. Дві сім'ї. Швагра Онопрія, Сіму, Колю, Люсю, ще інших. 18 душ тоді забили.

А ці поляки, що в нас жили, – п'ять сімейств: мельники, підвозчики до млина – не забиті. Вибралися на Панську Долину в 43-му році».

Спогад Йозефа Ржепіка (Josef Repik), тогочасного мешканця колонії Малин Чеський (переклад): «Звуся Йосеф Ржепік. Народився 2 лютого 1934 р. в Чеському Малині. Там жив до 13 липня 1943 року.

...Тоді вночі татінек (батько. – І. П.) мене розбудив о другій годині ночі, щоб їхати в поле по пашу для худоби. Як дев'ятирічному хлопченяті, мені дуже хотілося спати, але після снідання батько запряг коней, прив'язав до воза двох корів, посадив мене на віз, ми швидко поїхали дорогою до лісу, що звався П'яньським. Як потім виявилося, виїхали раніше, ніж німці стали оточувати Малин.

До того в селі і в лісі перебували партизани Ковпака. Я пас тоді в лісі корів, блукав ним і, як то хлопець, дивився, чи де нема якої зброї. На щастя, не знайшов... Тепер теж, поки батько косив пашу, я знову приділив час огляданню лісу. Кілька днів перед тим тут таборували партизанські відділи, лісовий порост був потоптаний, знищений.

Батько тим часом наклав накошену пашу на віз, прив'язали ми до воза обох корів, рушили на дорогу додому. Не можу згадати, котра то година була, але в той час німці вже вели жінок і дітей (із Чеського Малина. – І, П.) на вбивство до Українського Малина.

Дорогою нас зупинила полька, жителька Малина, яку вояк із німців, що говорив польськи, пустив. Йшла з усіма, але позаду, пхнув її в жито. Була знайома мого батька. Сказала: «Не йдіть до Малина. Там – біда». Ми спинилися, повернулися до лісу.

На узліссі батько впряг коней, прив'язав їх до воза. А тут у лісі вже були бабичка Бештова, бабичка Мендлікова, бабичка Вольфова. Там ми перебували цілий день. Можливо, туди дісталися й інші люди...

Годинника ні в кого не було. Про час судили по сонцю. Раптом почули стрілянину на П'яньській дорозі. Ми все покинули на місці, разом подалися до шляху. Сховалися між деревами, чекали, що буде далі. Потім почули шум двигунів автомобілів – то вбивці від'їжджали. Були то німці й поляки, які стріяли чехів у Малині.

Вернулися до воза і корів, зібралися всі, радилися, що робити далі. Децю з їжі батько взяв із собою – ще зранку з'їли. Більше нічого ми не мали. В лісі поблизу збирали ягоди. Щоб надіти молока, не було в що. Батько з дерева здер шматок кори, згорнув, проколов патичком. З'явилася посудина, в яку бабичка Бештова наділа молока. Такою була моя їжа.

Під вечір до нас прийшли хлопці, які пасли коней у той час, коли німці оточували Чеський Малин, принесли нам їжі. Вночі розпочався дощ. Батько привів мене до копиць сухого сіна, які стояли під лісом, зробив укриття, в якому я перебув ніч. Не знаю, чи спав, – не давав страх. Я весь час тримався за батька. Той страх перед чорною уніформою (однострій шуцманів, ними були поляки. – І. П.) супроводить мене відтоді все життя.

На другий день вирішили вертатися до села. Спочатку пішли молоді чоловіки. Принесли нам їжі, деякого одягу. Ніч ми перечекали. Вранці батько сказав, що йдемо в Малин і ми. Йшли знову П'яньським шляхом. Там між лісом і Малином є пагорб. На його схилі побачили – при дорозі лежало двоє мертвих, одягнених у цивільне чоловіків. При них була зброя. Нам незнайомі. Правдоподібно, бандерівці. Пройшли біля них.

Страх був далі. Додому йшли через перешкоду – дотлівала хата Йозефа Доброго. Чути було запах спаленого м'яса. Я ще не знав, що то – спалені люди. Ні батько, і я ще не підозрівали, що між ними знайшли жахливу смерть моя мамінка і сестричка Маженка. Лежали від нас – через дорогу.

Вдома хліви, клуня – все було спалене, дотлівало. Обсмалені вівці бігали по двору. І то був тільки початок... Ввійовши до кухні, побачили нашу 77-річну бабичку. Вона вже погано ходила. Тепер лежала, приколоту багнетом до лавки, під голову поклали їй неживу качку. В будинок кинули гранату, але вона не розірвалася. То він залишився цілим.

Ми вернулися до лісу, забрали коней, корови. Привели додому. Стали збирати мертвих. Вози застилали простинями, на них клали останки тіл. При огляді пожарища в Йозефа Доброго батько покликав мене, показав шматок одягу мамінки і літню сандалету сестрички зі шкарпеткою, в якій була ніжка по щиколотку. На пожарищі обійстя Добрих

згодом було сфотографовано людей, які в селі залишилися живими. На тій фотографії батько написав: «Тут у 1943 р. були спалені моя дружина і дочка».

Ті, хто залишився в живих, пішли у навколишні села до родичів. Чоловіки зносили останки після спалення до спільних могил у Чеському Малині і в Українському Малині до православної церкви і школи. Згрібали попіл, спішили зібрати трупи, бо свині, опинившись на волі, бігали скрізь, греблися у попелищах, гризли останки людських тіл. Корови бігали, ревли, бо не було кому їх подоїти.

На місцях, де людей утримували, де спалили, влаштували братські могили, потім поставили хрести.

Ті, хто залишився в живих, зібралися в Мадеровій клуні. Разом готували їжу, спали одягені – на випадок несподіваної небезпеки. Чоловіки стояли на варті. Обладнували схрони. Мій батько з дядьком прокопали тунель із льоху до криниці. Через неї спускали нас.

...І треба ж було працювати в полі. Коні якось уже були запряжені, а тут – переполох: німці знову йдуть до Чеського Малина. Ми поховалися, а вони забрали всіх коней по цілому селу – покинули тільки одну каліку. Це було єдине використання схронів, яке, однак, захистило життя нам, чеським надобиткам. А спалений, винищений Чеський Малин був ще раз тотально окрадений.

Далі я ходив до школи. Ми, чехи, стали готуватися до виїзду...

Опитувач: Я хотів би повернутися до 43-го року... Прошу сказати, як у чеському середовищі говорилося про те, хто був між тими, котрі вбивали чехів? Чи тільки німці це чинили? Чи й інші?

Ржепік: Тепер навіть на основі архівних документів дещо стало відомо, бо цим займаються історики. Є документи, які не опубліковано. В 44-му році до Чеського Малина приїжджала комісія від генерала Свободи, опитувала людей. Ці протоколи ще не опубліковані. Там є твердження, що між німцями були судетці. На їхніх автомобілях було зображення оленя, який скаче. Це було формування, утворене в 1938 р. в Карлових Варах. Була в Малині й польська поліція, а також поляки зі зброєю з Олики, які накладали продукти на вози, везли їх до себе, до Олики.

Я мав розмову з Володимиром Заяцем, малинцем, якого заставили того дня перевозити майно до Олики. Він мав при возі дві прив'язані корови. Казав: як приїхав, польські жінки вирвали цих корів із рук. В олицькому замку. Там стояли німці і були поляки.

Опитувач: Польська пляцувка?

Ржепік: Так. ...Польські жінки доїли чеських корів із Малина – в 44-му році.

Опитувач: Як вважаєте? Чи перед нападом на Малин було відомо, що він готується, що йде до цього?

Ржепік: Документи показують, що поляки допомагали німцям напасти на Малин.

...Малин був багатим селом. Тому це стало приводом, аби напасти й добути харчі»б.

Суть подій пан Йосеф Ржепік, свідок подій, уклав у коротке, ємне й образне, але правдиве слово «Нлад!» («Голод!»). Мається на увазі гостра потреба продуктів харчування як у гітлерівців, так, – і чи не найгостріше! – у їхніх підручних-поляків: шуцманів, а також тих, хто скупчився на пляцувках в Дубні, Костянтинівці й, напевне, особливо в Олицькому замку. А у чехів, попри всю їхню вимушену лояльність до окупантів, було таки що грабувати – щоправда, зарізавши курку, що несла золоті яйця...

Вважаємо дії гітлерівців ще й наслідком цинічного розрахунку: поляки-шуцмани, які вмочать руки у кров слов'ян-чехів, проковтнуть ганьбу участі у виконанні гітлерівської акції щодо знищення співплемінників Людвікувки, які готувалися до майбутніх боїв за національну незалежність. Між слов'янами ж цинічно творилася прірва, що мала ділити їх при закономірній відсутності документів протягом десятиліть?

Чому убивство чоловічого населення Людвікувки було влаштоване одночасно з погромом обох Малинів? Логічно допустити, що полякам було дано жорстокий урок гітлерівської всемогутності та марності їхніх потуг на відновлення національної незалежності. Щоправда, сумнівно, щоб поляки-шуцмани були настільки наївні, аби

повірити гітлерівцям: у польській колонії, яку їм наказали оточити, – не польські бойовики, а ...повстанці, яких треба знищити. В цій ситуації вирисовується щонайменше некомпетентність, чи, можливо, й ще більше – безпорадність самохвальних аківських агентів у гітлерівській адміністрації, яким із награбованого чеського та українського майна міг перепастися ласий кус слуги на пановому бенкеті. Жодних же слідів польського опору окупантам побачити не вдається⁷.

Значний розмір винищувальної операції (додаймо до трагедії обох Малинів, розстріл чоловічого населення Людвікувки, ще й спалення українців у Великій і Малій Городницях, Ворсині – сотні й сотні вбитих!) був затіяний не інакше, як велика акція посіяння підозр між слов'янами, нацькування одних проти інших у дуже великому масштабі. Маємо відзначити, вона гітлерівцям надзвичайно вдалася. Такою мірою, що й зараз, – через більше, як 70 літ, – злочин, здійснений у далекому 1943-му, й посьогодні негативно відбивається на стосунках між двома сусідніми слов'янськими народами, які мусять усвідомлювати неминучість добросусідства, особливо актуальну в наші дні. Відтак залишається й нам, запрошеним американським аспірантом, приєднуватися до збору й опрацювання останніх крихт пам'яті свідків, враховуючи такі вирішальність тепер єдиних усноісторичних свідчень.

Джерела та література

1. Władysław Siemaszko, Ewa Siemaszko. Ludobójstwo dokonane przez nacjonalistów ukraińskich na ludności polskiej Wołynia. 1939 – 1945. – Т.1. – Warszawa. – 2000. – S. 78.
2. І. Патриляк. «Встань і борись! Сухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та партизанський рух 1939 – 1960 рр. Львів. 2012. – С.288 – 292.
3. І. Пушук. «Волиняни про «Волинь-43»: українська пам'ять про польську експансію на Український Північний Захід у 1938 – 1944 рр. Усноісторичні свідчення». Рівне. 2017. – С. 830 – 835, 846.
4. Hofman Irží, Václav širc, Vaculík Jaroslav. Volyňští češi v prvním a druhém odboji. II díl. – Praha, 2004. – S. 296.
5. Данилюк В. Вірити занадто боляче... Волинь: хроніка подій 1938 – 1944 років. Луцьк. 1955 р., С. 165.
6. І. Пушук. «Волиняни... С. 837, 838, 841 – 843.
7. Władysław Siemaszko... – S. 78, 79.

References

1. Władysław Siemaszko, Ewa Siemaszko. Ludobójstwo dokonane przez nacjonalistów ukraińskich na ludności polskiej Wołynia. 1939 – 1945. – Т.1. – Warszawa. – 2000. – S. 78.
2. І. Patryliak. «Vstan i borys! Sukhai i vir...»: ukrainske natsionalistychne
3. І. Pushchuk. «Volyniany pro «Volyn-43»: ukrainska pamiat pro polsku ekspansiiu na Ukrainyky Pivnichnyi Zakhid u 1938 – 1944 rr. Usnoistorychni svidchennia». Rivne. 2017. – S. 830 – 835, 846.
4. Hofman Irží, Václav širc, Vaculík Jaroslav. Volyňští češi v prvním a druhém odboji. II díl. – Praha, 2004. – S. 296.
5. Danyliuk V. Viryty znanadto boliache... Volyn: khronika podii 1938 – 1944 rokiv. Lutsk. 1955 r., S. 165.
6. І. Pushchuk. «Volyniany... S. 837, 838, 841 – 843.
7. Władysław Siemaszko... – S. 78, 79.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Шандор Фьольдварі ГРОМАДЯНСЬКИЙ РОЗВИТОК ЯК КОРИНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СВОЄРІДНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ — ПРАВОСЛАВНІ БРАТСТВА У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОНФЕСІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	3
Микола Романчук, Руслан Пальчевський УЧАСТЬ ПЛАСТУНІВ У СКЛАДІ УКРАЇНСЬКОГО ЛЕГІОНУ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ (1914-1918 РОКІВ).....	8
Іван Пушук ТРАГЕДІЯ ЧЕСЬКОГО МАЛИНА ОЧИМА УКРАЇНСЬКИХ СУСІДІВ: УСНОІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	13
Віктор Іванчук, Валентина Добровичинська УКРАЇНСЬКА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ РІВНОГО У ВІДЗНАЧЕННІ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ (1941–1944 РОКІВ).....	22
Руслан Сіромський «ОБЕРГТИ ВІД НЕБАЖАНИХ КОНТАКТІВ»: ПОВОЄННІ ПОЇЗДКИ ПЕТРА КРАВЧУКА В ЗАХІДНІ ОБЛАСТІ УРСР.....	25
Олександр Дмитрук, Валерій Шеретюк ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ - НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»	31
Оля Сорочинська ЗОВНІШНІ ВІДНОСИНИ ТА МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ В МОВАХ ВІЙНИ	38

РОЗДІЛ II ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Олег Озимчук АНАЛІЗ ВПЛИВУ РИМСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ НА СУСПІЛЬСТВО В ПЕРІОД ІМПЕРІЇ.....	45
Олег Озимчук, Катерина Джумаєва ПОВСТАННЯ ХЕРЕВАРДА УЕЙКА (1070-1071) В АНГЛІЙСЬКОМУ КОРОЛІВСТВІ.....	52

Олег Озимчук, Юлія Остапчук ОСОБИСТИЙ ВПЛИВ АЛЕНОР АКВІТАНСЬКОЇ НА ЗАГОСТРЕННЯ АНГЛО-ФРАНЦУЗЬКИХ ПРОТИРІЧ В XII – НА ПОЧАТКУ XIII СТОЛІТЬ.....	60
Ольга Арама МОЛДАВСЬКО-ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКІ ВІДНОСИНИ В ПЕРІОД КРИЗИ В ОСМАНСЬКІЙ ІМПЕРІЇ (1510-1512)	68
Galina Costețchi MOLDOVA'S RELATIONS WITH POLAND DURING THE CRISIS MILITARY-POLITICAL FROM 1648-1674.....	73
Юрій Андрощук НАЦІОНАЛІЗМ ЯК РУШІЙНА СИЛА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ: ДОСВІД СЕРЕДИНИ XVII - ПОЧАТКУ XIX СТ.....	85
Анастасія Ковальчук, Руслан Постоловський БАЛКАНСЬКІ КРАЇНИ У ВЕРСАЛЬСЬКІЙ СИСТЕМІ МИРНИХ ДОГОВОРІВ.....	91
Володимир Сухий, Ольга Сєверова ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ В АНГЛІЇ.....	99
Степан Синяк, Наталія Плюта РОЗВИТОК ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ПРЕСИ У США В XX СТ.	102
Марія Микосянчик БОРІТЬБА «НЕГАТИВНИХ» ХРИСТІЯН З НАЦІОНАЛ- СОЦІАЛІСТАМИ В ПЕРІОД ТРЕТЬОГО РЕЙХУ	109
Владислав Кладько, Інна Мартинчук ФАКТОРИ ПРОТИСТОЯННЯ МІЖ ІНДІЄЮ ТА ПАКИСТАНОМ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XX СТОЛІТТЯ.....	115
Катерина Таєр-Ульянова ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРОТИБОРСТВО МІЖ СРСР І США В ПЕРІОД «ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ»	121
Інна Вівчар ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ: АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ.....	127
Владислав Климовець, Інна Мартинчук ПОЗИЦІЯ США ЩОДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В 2014-2022 РОКІВ.....	133
Оксана Кундеус СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ УКРАЇНИ.....	141

Іван Колінько
ЗДІЙСНЕННЯ ПРОЦЕСУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОГОВОРУ
ПРО КОЛЕКТИВНУ БЕЗПЕКУ (ОДКБ) У ХРОНОЛОГІЧНОМУ ПОРЯДКУ 149

Олег Санжаревський
ПОРІВНЯННЯ ПРОПАГАНДИСТСЬКИХ НАРАТИВІВ ТЕРОРІСТИЧНИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ ІДІЛ ТА ТАЛІБАґУ: ІДЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ 156

РОЗДІЛ ІІІ

ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО, ІСТОРІОГРАФІЯ ТА КУЛЬТОРОЛОГІЯ

Андрій Слесаренко
ІВАН ФРАНКО ПРО ОДИНАДЦЯТИЙ КОНГРЕС СХОДОЗНАВЦІВ 1897 РОКУ 165

Роман Михальчук, Оксана Пальчевська
ДОКУМЕНТИ З ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ ЄВРЕЇВ МІЗОЧА: ФОРМИ
ДОКУМЕНТАЦІЇ ТА ЗБЕРІГАННЯ НА ПРИКЛАДІ МІЗОЦЬКОЇ
БІБЛІОТЕКИ 168

Володимир Харчук
ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ 172

Володимир Грицишин, Марія Грицишина
РОЛЬ ПОСТНЕОПАТРИСТИКИ В МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИНАХ
СЬОГОДЕННЯ 177

Віталій Ігнат'єв
ІСИХАЗМ ТА САКРАЛІЗАЦІЯ В ІСТОРІЇ КУЛЬТУРИ ТА ДЕРЖАВИ.....180

Юрій Ліннік
ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ 186

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....194

ЗМІСТ.....196

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

ВИПУСК 35

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 30.11.2023 р. Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Наклад 300. Зам. № 254/1. Ум. друк. арк. 11,19.

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 35. Рівне, 2023. 199 с.

УДК 94(477) + 94(100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2023